

Open Journal of Animation, Film and Interactive Media in Education and Culture [AFIMinEC]

Vol 3, No 1 (2022)

AFIMEC

Η Παιδαγωγική αξιοποίηση του ντοκιμαντέρ « Ζωή χωρίς εξάρτηση» Και η δημιουργία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων

Χριστίνα Μπακαλού , Θεοφάνη Χατζοπούλου ,
Αλιβίζος (Λοΐζος) Σοφός

doi: [10.12681/afiiimec.30068](https://doi.org/10.12681/afiiimec.30068)

To cite this article:

Μπακαλού Χ., Χατζοπούλου Θ., & Σοφός Α. (Λοΐζος) . (2022). Η Παιδαγωγική αξιοποίηση του ντοκιμαντέρ « Ζωή χωρίς εξάρτηση» Και η δημιουργία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. *Open Journal of Animation, Film and Interactive Media in Education and Culture [AFIMinEC]*, 3(1). <https://doi.org/10.12681/afiiimec.30068>

Η Παιδαγωγική αξιοποίηση του ντοκιμαντέρ « Ζωή χωρίς εξάρτηση» Και η δημιουργία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων

Μπακαλού Χριστίνα
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Εκπαιδευτικός ΠΕ 06, MSc
cmpakalou@gmail.com

Χατζοπούλου Θεοφάνη
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Εκπαιδευτικός ΠΕ 87.02, MSc
fannychatzop@hotmail.com

Αλιβίζος (Λοΐζος) Σοφός
Καθηγητής
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Isofos@rhodes.aegean.gr

Abstract

This article aims to investigate the educational film entitled "Life without addiction" created in the context of the postgraduate course "Education Sciences Education with the Use of New Technologies". The film is a documentary concerning drugs and prevention, whereas the creation of educational activities is set as a further goal of the paper. The educational activities are designed to stimulate the students' interest and comprehension of the subject matter of the documentary as well as develop their critical thinking. The educational design of the film, its production process, the participants, the means of production and processing, any problems that arose and were encountered in the production will also be presented in the article. Under unprecedented and adverse conditions, with our computer as a main tool, we managed to create an educational film on addictions. In the first part, the film activates the viewer through the narrative regarding the history of drug use in Greece and in the second through the interviews in of a questions and answers form. The essence of the documentary is to ponder, to stimulate curiosity, to provoke discussion and it is up to the teacher to use it to raise greater concerns and deeper communication among the students as the film also highlights many more issues such as the family involvement.

Key-words: Pedagogical use of film, educational documentary, addiction, drugs, prevention, adolescence

Περίληψη

Το παρόν άρθρο έχει ως γενικό στόχο τη διερεύνηση της εκπαιδευτικής ταινίας με τίτλο «Ζωή χωρίς εξάρτηση» που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού «ΠΜΣ Επιστήμες της Αγωγής Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών». Η ταινία έγκειται στο είδος του ντοκιμαντέρ και πραγματεύεται την εξάρτηση στα ναρκωτικά και τη πρόληψη. Σε δεύτερο χρόνο, ορίζουμε ως επιμέρους στόχο της ταινίας τη δημιουργία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να κεντρίσουν το ενδιαφέρον του μαθητή και να κατανοήσει ουσιαστικά τη θεματολογία του ντοκιμαντέρ καθώς και να εξελίξει την κριτική του σκέψη. Στο άρθρο θα παρουσιάσουμε τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό της ταινίας, τη διαδικασία παραγωγής της, τους συμμετέχοντες, τα μέσα παραγωγής και επεξεργασίας, τα όποια προβλήματα προέκυψαν και αντιμετωπίστηκαν στην παραγωγή. Σε συνθήκες πρωτόγνωρες και

αντίξοες, με βασικό εργαλείο μας τον υπολογιστή, καταφέραμε να δημιουργήσουμε μια εκπαιδευτική ταινία με θέμα τις εξαρτήσεις, η οποία ενεργοποιεί το θεατή στο πρώτο μέρος της μέσω της αφήγησης για το οδοιπορικό των ναρκωτικών στην Ελλάδα και στο δεύτερο μέσω των συνεντεύξεων σε μορφή ερωταπαντήσεων. Η ουσία του ντοκιμαντέρ είναι να προβληματίσει, να διεγείρει την περιέργεια, να προκαλέσει συζήτηση και είναι στην ευχέρεια του εκπαιδευτικού πως θα την χρησιμοποιήσει ώστε να προκύψουν μεγαλύτεροι προβληματισμοί και βαθύτερη επικοινωνία με το μαθητή αφού η ταινία στην πορεία ανέδειξε πολλά περισσότερα ζητήματα όπως αυτό της εμπλοκής της οικογένειας.

Λέξεις κλειδιά: Παιδαγωγική αξιοποίηση ταινίας, επιμορφωτικό ντοκιμαντέρ, εξάρτηση, ναρκωτικά, πρόληψη, εφηβεία

1. Θεωρητική προσέγγιση

Η εξάρτηση χαρακτηρίζεται από την έντονη προσήλωση ενός ατόμου προς ένα αντικείμενο ή ένα άλλο άτομο. Το αντικείμενο της εξάρτησης γίνεται το επίκεντρο της ζωής του ατόμου, ενώ η εξάρτηση από ουσίες είναι η κατάσταση απόλυτου εθισμού κατά την οποία ο άνθρωπος κυριαρχείται από την έντονη ανάγκη λήψης της ουσίας (Παπαρηγόπουλος 2018). Η τοξικομανία ωστόσο δεν αποτελεί ταυτόσημη έννοια με αυτή της εξαρτητικής συμπεριφοράς αλλά αντικατοπτρίζει κυρίως τις κοινωνικές παθογένειες οι οποίες προκαλούν τεράστιο ψυχικό πόνο στο άτομο (Μάτσα, 2013).

Σύμφωνα με τον Υφαντή (2017), οι σχέσεις των ανθρώπων άλλαξαν ριζικά έπειτα από τις αλλαγές που έφερε η βιομηχανική επανάσταση. Η σχέση τους με τις ουσίες μεταβάλλεται από σχέση χρήσης σε σχέση εξάρτησης. Στην Ελλάδα η εξάρτηση από οπιούχα εμφανίζεται την εποχή του Μεσοπολέμου και παίρνει διαστάσεις κοινωνικού φαινομένου. Στο βιβλίο του Δ. Υφαντή (2017) «*Τοξικομανία δι' ηρωίνης. Η χρήση ουσιών στην Ελλάδα του μεσοπολέμου*» η ιστορική διαδρομή της τοξικομανίας δείχνει πως πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο, ενώ οι χρήστες αποτελούσαν πάντα τους απόκληρους της κοινωνίας παρά την καθολικότητα του φαινομένου.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας εκτιμά ότι για το έτος 2015 η χρήση ψυχοτρόπων ουσιών είναι υπεύθυνη για περισσότερους από 450.000 θανάτους ετησίως. Συγκεκριμένα η χρήση αλκοόλ έχει ως αποτέλεσμα το θάνατο 3,3 εκατομμυρίων ανθρώπων ετησίως ενώ συνδέεται και με άλλες χρόνιες παθήσεις. Το 2016 περισσότεροι από 3 εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους από αλκοόλ, δηλαδή ένας στους 20 θανάτους (ΠΟΥ, 2018). Σύμφωνα με την έκθεση της UNODC (υπηρεσία του ΟΗΕ κατά των ναρκωτικών και του εγκλήματος), περίπου 269 εκατομμύρια άνθρωποι έκαναν χρήση ναρκωτικών το 2019, με τους θανάτους που συνδέονται με την χρήση ουσιών να αυξάνονται κατά 71% την τελευταία δεκαετία. Στην Ελλάδα το 2017 ο αριθμός των χρηστών ηλικίας 15-67 ετών με κύρια ουσία τα οπιοειδή (κυρίως ηρωίνη) είναι 14.462, σύμφωνα με το ΕΚΤΕΠΝ.

Ενώ οι εξαρτήσεις συνιστούν κοινωνικό φαινόμενο, τα τελευταία χρόνια δεν περιλαμβάνονται πλέον στη θεματολογία των ευρέων συζητήσεων και τα προγράμματα πρόληψης στα σχολεία, η παρουσίαση και διδασκαλία τους είναι ελάχιστη, αποσπασματική και πολλές φορές ανύπαρκτη. Ταυτόχρονα η ίδια η κοινωνία εξακολουθεί να περιθωριοποιεί τους εξαρτημένους καθώς από ασθενείς που χρήζουν θεραπεία, θεωρούνται κοινωνικό πρόβλημα. Οι εξαρτημένοι παραμελούνται και απομακρύνονται, αντιμετωπίζονται με μυστικότητα ενώ η συζήτηση για το πρόβλημα θεωρείται ταμπού, εφόσον ακόμη και τα παραδοσιακά προγράμματα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν ενημερώνουν, δεν προλαμβάνουν.

Το επιμορφωτικό ντοκιμαντέρ «Ζωή χωρίς εξάρτηση» παρουσιάζει στο μαθητικό κοινό το θέμα των εξαρτήσεων τονίζοντας το ρόλο του σχολείου και της οικογένειας στην πρόληψη και απευθύνεται σε νέους-ες που διανύουν τα ταραχώδη χρόνια της εφηβείας, με στόχο την ευαισθητοποίηση και την κινητοποίηση τους απέναντι στο φαινόμενο της εξάρτησης. Μέσα από την ενεργή θέαση του ντοκιμαντέρ οι μαθητές καλούνται να εντυπώσουν στο ζήτημα, κατανοώντας τη σπουδαιότητα της πρόληψης και της αλλαγής της κυρίαρχης αναπαράστασης του ανθρώπου παρία απέναντι στους εξαρτημένους με όχημα την τέχνη και βιωματικές δραστηριότητες που ενισχύουν την ενσυναίσθηση.

2. Είδος μιντιακού προϊόντος

Η εκπαιδευτική ταινία «Ζωή χωρίς εξάρτηση» είναι ένα επιμορφωτικό ντοκιμαντέρ που στοχεύει στην ενημέρωση και ενεργοποίηση των μαθητών/θεατών στο κοινωνικό φαινόμενο των εξαρτήσεων. Βασικό επίδικο του ντοκιμαντέρ είναι να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με το ζήτημα της εξάρτησης και μέσα από μία σειρά συνεντεύξεων να μπορούν να εξαγάγουν συμπεράσματα σχετικά με την πολυπλοκότητα του ζητήματος αλλά και να κατανοήσουν το ρόλο του σχολείου στον τομέα της πρόληψης.

Η δομή του είναι γραμμική, με μία ιστορική αναφορά που φωτίζει επιμέρους πτυχές της ιστορίας των εξαρτήσεων στην Ελλάδα, συμβάλλοντας έτσι στην κατανόηση του φαινομένου ως κοινωνικού. Ανάμεσα στα πλάνα της αφήγησης και των συνεντεύξεων έχει χρησιμοποιηθεί υλικό από βίντεο, φωτογραφίες και drone για τις μεταβάσεις.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Ένωση Ντοκιμαντέρ (1948): «Το ντοκιμαντέρ είναι όλες οι μέθοδοι καταγραφής σε φιλμ κάθε πτυχής της πραγματικότητας που ερμηνεύεται με ειλικρινή και δικαιολογημένη ανασύνθεση, έτσι ώστε να απευθύνεται είτε στη λογική είτε στο συναίσθημα, με σκοπό την τόνωση της επιθυμίας για τη διεύρυνση της ανθρώπινης γνώσης και κατανόησης, καθώς και της ειλικρινούς προβολής προβλημάτων και λύσεων στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και των ανθρώπινων σχέσεων».

Το ντοκιμαντέρ «Ζωή χωρίς εξάρτηση» είναι ένα επιμορφωτικό ντοκιμαντέρ ενώ το σενάριό του βασίζεται στον επεξηγηματικό τρόπο αφήγησης και περιλαμβάνει κυρίως έκθεση πληροφοριών που προέρχεται από προφορική αφήγηση συνεντεύξεων. Οι εικόνες επικουρούν στην κατανόηση του θέματος και αποτελεί τη σπονδυλική στήλη της αφήγησης που οριοθετεί την ακριβή έναρξη της ιστορίας, τη λήξη και τον τρόπο μεταφοράς της γνώσης (Bernard, 2007).

3. Δομή της ταινίας

Το επιμορφωτικό-εκπαιδευτικό ντοκιμαντέρ «Ζωή χωρίς εξάρτηση» απευθύνεται σε μαθητές άνω των 15 ετών και αναφέρεται στο φαινόμενο των εξαρτήσεων και του εθισμού. Ο βασικός στόχος είναι να φωτίσει επιμέρους πτυχές του ζητήματος μέσα από μια ιστορική αναδρομή των εξαρτήσεων στην Ελλάδα, όπου παρουσιάζεται για πρώτη φορά ως κοινωνικό φαινόμενο στον Ελλαδικό χώρο ως συνέπεια των συνεχόμενων πολέμων και της αστικοποίησης του πληθυσμού. Το δεύτερο μέρος του ντοκιμαντέρ αφορά την πρόληψη, τα στάδια της εξάρτησης, την απεξάρτηση. Μέσα από μία σειρά συνεντεύξεων με ειδικούς στο χώρο της πρόληψης και της απεξάρτησης μπορεί ο θεατής να κατανοήσει σε γενικές γραμμές όλες τις πλευρές του θέματος προβολής, δηλαδή την εξάρτηση. Στόχος του ντοκιμαντέρ είναι να ενημερώσει, να ευαισθητοποιήσει και να προβληματίσει τους θεατές.

4. Μαθησιακό αντικείμενο

Η ταινία έχει σχεδιαστεί στα πλαίσια ενός κατάλληλα διαμορφωμένου διδακτικού περιβάλλοντος με δραστηριότητες διαφορετικού είδους, περιεχομένου και γνωστικού αντικείμενου. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις βασικές αρχές σχεδιασμού του Koumi (2006) το περιεχόμενο του βίντεο είναι το εξής:

Προσδιορισμός της χρήσης του βίντεο: Από ποιον θα χρησιμοποιηθεί :(Κουλτούρα, Ηλικία, Προηγούμενη γνώση, Τύποι/προτιμήσεις μαθητών, Υποδομές & πλαίσιο εργασίας).

Το ντοκιμαντέρ απευθύνεται σε μαθητές εφηβικής ηλικίας. Η προηγούμενη γνώση των μαθητών πηγάζει από προσωπικές εμπειρίες και βιώματα, καθώς επίσης κοινές αναπαραστάσεις που διαμορφώνουν τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης.

Μαθησιακό πλαίσιο: Σε ποιο πλαίσιο θα χρησιμοποιηθεί (Άλλα μέσα όπως κείμενο, εικόνα, ήχος, Προετοιμασία & μεταετοιμασία, Συνοδευτικό υλικό, Βαθμός ελέγχου ροής του βίντεο)

Το ντοκιμαντέρ θα χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια διαθεματικής εργασίας (project) σε μαθητές λυκείου. Θα αξιοποιηθεί ως ένα εκπαιδευτικό βίντεο προεργασίας βασικών πληροφοριών και γνώσεων που παρέχονται αλλά και παράλληλης θέασης και χρήσης του στο πλαίσιο μίας οργανωμένης διδακτικής διαδικασίας. Ταυτόχρονα θα αποτελέσει υλικό προς επεξεργασία για το στάδιο της μεταετοιμασίας και διεξαγωγής της διαθεματικής εργασίας. Το συνοδευτικό υλικό αφορά κειμενικά είδη, πολυτροπικά κείμενα και φύλλα εργασίας που θα καθοδηγήσουν τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της διδακτικής παρέμβασης. Τέλος, ο βαθμός ελέγχου της ροής του βίντεο που απαιτείται από το χρήστη είναι χαμηλός, καθώς το βίντεο θα διακόπτεται είτε όταν ο μαθητής το κρίνει απαραίτητο είτε έπειτα από οδηγίες που θα παρέχει το φύλλο εργασίας και ο εκπαιδευτικός. Η ουσία του ντοκιμαντέρ είναι να παρουσιάσει κάποιες πληροφορίες έτσι ώστε να δημιουργήσει το ερέθισμα στους μαθητές, να τους ωθήσει να ερευνήσουν περισσότερο το θέμα, να εντυπώσουν πάνω σε αυτό και να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθησή τους.

Οι Διδακτικοί στόχοι είναι Γνωστικοί, Διευκόλυνσης εμπειριών, Καλλιέργεια κινήτρων & συναισθημάτων, Κινητοποίηση ενδιαφέροντος για μάθηση, δράση, ανάπτυξη και Προσέλευση, παρατήρηση, αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών.

Ο στόχος του ντοκιμαντέρ αφορά στην πολύπλευρη κατάκτηση γνωστικών στόχων στα πλαίσια της διαθεματικότητας. Οι γνωστικοί στόχοι θα αφορούν την ξένη γλώσσα και τον τομέα της υγείας (π.χ. δεξιότητα διαμεσολάβησης στα αγγλικά με θέμα τις εξαρτήσεις, εκμάθηση εννοιών σχετικών με την υγεία όπως εθισμός/ απεξάρτηση στο πλαίσιο της Αγωγής Υγείας). Στόχος του βίντεο είναι να ενημερωθούν οι μαθητές για το θέμα των εξαρτήσεων και να δημιουργήσουν δικό τους υλικό ως αποτέλεσμα του τελικού προϊόντος της διαθεματικής εργασίας (project) μέσα από μία σειρά βιωματικών και ομαδικών δραστηριοτήτων.

Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται ο παιδαγωγικός στόχος που αναμένεται να κατακτήσει ο μαθητής βλέποντας την ταινία σύμφωνα με την ταξινόμια των Bloom, πόσες δραστηριότητες έχουν δημιουργηθεί και για ποιες σκηνές της ταινίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΣΚΗΝΩΝ ΤΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ				
Σκηνές	Παιδαγωγικός Στόχος	Δραστηριότητα		
Αφόρμηση	Να αναγνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά μιας αφίσας και τους τρόπους που απευθύνεται στο κοινό	Δραστηριότητα 1		
Πριν τη θέαση				
			Να σχεδιάσουν την εικόνα που θεωρούν ότι παραπέμπει στο θέμα του ντοκιμαντέρ	Δραστηριότητα 2
			Να προσδιορίσουν τη διαφορά των εννοιών εξάρτηση και εθισμός	Δραστηριότητα 3
	Να διακρίνουν την οπτική γωνία θέασης που επιλέγει ο αφηγητής του ντοκιμαντέρ	Δραστηριότητα 4		
Παράλληλες δραστηριότητες	Να αναπτύξουν ένα κείμενο ως απάντηση στο γράμμα			

0:17-0:46 Γράμμα ενός ναρκομανούς	στη γλώσσα στόχο (Αγγλική) Να καταγράψουν μετά από έρευνα στο διαδίκτυο τις ψυχοσωματικές αλλαγές στο ανθρώπινο σώμα με τη χρήση και να τις εντοπίσουν στο γράμμα (Αγωγή Υγείας)	Δραστηριότητα 5
0:47-1:02 Η εξάρτηση ως κοινωνικό ζήτημα	Να αντιπαραβάλλουν τις απόψεις τους σε ομάδες σε σχέση με την κοινωνική διάσταση της εξάρτησης.	Δραστηριότητα 6
1:03-1:23 Η εξάρτηση στο παρελθόν	Να σχεδιάσουν την ιστορική διαδρομή του φαινομένου της εξάρτησης στον Ελλαδικό χώρο	Δραστηριότητα 7
4:41-6:15 Τα δύο πρώτα στάδια της εξάρτησης	Να επιλέξουν τα σημάδια έναρξης της εξάρτησης συλλέγοντας δεδομένα από συναφές κειμενικό είδος και το απόσπασμα του βίντεο	Δραστηριότητα 8
6:21-7:11 Εφηβεία και κίνδυνοι για χρήση	Να δραματοποιήσουν πραγματικές καταστάσεις σε σχέση με την εφηβεία και την εξάρτηση μέσα από παιχνίδι ρόλων	Δραστηριότητα 9
8:48-9:36 Ο ρόλος του σχολείου στην πρόληψη των εξαρτήσεων	Να δημιουργήσουν μία παρουσίαση σχετική με το ρόλο του σχολείου στην πρόληψη και την απεξάρτηση με βάση το βίντεο και σχετική αναζήτηση βιβλιογραφίας	Δραστηριότητα 10
Μετά τη θέαση	Να δημιουργήσουν ένα βίντεο/κολαζ ως τελικό προϊόν του project με θέμα : «Η εξάρτηση δεν κάνει διακρίσεις»	Δραστηριότητα 11

Επιπλέον υλικό 9:42-10:19 Η θεραπευτική διαδικασία του σχολείου	Να συσχετίσουν την παρουσίαση της θεραπευτικής διαδικασίας του σχολείου με τρόπους απεξάρτησης	Δραστηριότητα 12
Επιπλέον υλικό	Να επαναδιατυπώσουν και να σχεδιάσουν τη νέα εικόνα που διαμόρφωσαν για το θέμα της εξάρτησης	Δραστηριότητα 13
Επιπλέον υλικό	Να αναζητήσουν επιπλέον πληροφορίες για τις εξαρτήσεις	Δραστηριότητα 14
Επιπλέον υλικό	Να δημιουργήσουν αφίσα για την παγκόσμια ημέρα κατά των ναρκωτικών	Δραστηριότητα 15

5. Εκπαιδευτικός σχεδιασμός

Το ντοκιμαντέρ «Ζωή χωρίς εξάρτηση» συνοδεύεται από εκπαιδευτικές δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν με βασικό οδηγό το περιεχόμενο της ταινίας και αποτελούν μέρος ολοκληρωμένης διδακτικής παρέμβασης. Το βίντεο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην τάξη από εκπαιδευτικούς διαφορετικών ειδικοτήτων στα πλαίσια της διαθεματικής εργασίας και οι μαθητές καλούνται να εργαστούν ομαδικά ή ατομικά.

Εκπαιδευτικές Δραστηριότητες

Οπτικοακουστικής παιδείας

Γνωστικού Περιεχομένου

Ανάπτυξης ενσυναίσθησης

Επιπλέον Υλικό

1. Δραστηριότητες οπτικοακουστικής παιδείας (1,2,3,4)
2. Δραστηριότητες Ανάπτυξης ενσυναίσθησης (5,7,9,14)
3. Δραστηριότητες γνωστικού περιεχομένου (6,8,10,11)

4. Δραστηριότητες επιπλέον υλικού για περαιτέρω ενασχόληση με το γνωστικό αντικείμενο (12,13)

Η διάρκεια της ταινίας είναι 11 λεπτά και 18 δευτερόλεπτα. Το έντυπο υλικό των δραστηριοτήτων διαρκεί περίπου 18 διδακτικές ώρες και αντιστοιχεί σε ένα τετράμηνο διαθεματικής εργασίας στο Λύκειο. Το υλικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως αυτόνομες δραστηριότητες.

6. Εκπαιδευτικό υλικό

6.1 Παρουσίαση ενδεικτικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων

Δραστηριότητα 1	
Τίτλος δραστηριότητας	Αφίσα
Διάσταση/Έννοια	Ο συνειρμός της εξάρτησης
Κατηγορία δραστηριότητας	Οπτικοακουστικής παιδείας
Διδακτική λειτουργία	Αφόρμηση/Αποκωδικοποίηση πολυμεσικών κειμένων
Επίπεδο Στόχου	Δεξιότητων
Ενδεικτικός χρόνος υλοποίησης	15'
Σκηνές	Πριν τη θέαση
Περιγραφή σκοπού	Να ερμηνεύσουν μια εικόνα και να παρουσιάσουν το συνειρμό που δημιουργεί η έννοια της εξάρτησης
Περιγραφή δραστηριότητας	Να παράγουν ένα ηχητικό αρχείο περιγράφοντας την αφίσα της ταινίας και να καταγράψουν τα βασικά της στοιχεία
Μαθησιακό αποτέλεσμα	Να αναγνωρίζουν την έννοια της εξάρτησης

Φύλλο εργασίας 1

Αφίσα

Βρίσκεσαι στον κινηματογράφο με την οικογένειά σου και προσπαθείτε να αποφασίσετε ποια ταινία θα παρακολουθήσετε. Παρατηρήστε την παρακάτω αφίσα:

A. Φτιάξτε ένα ηχητικό αρχείο με την περιγραφή της παραπάνω αφίσας και μοιραστείτε το στον πίνακα ανακοινώσεων, <http://linoit.com/users/misschristine/canvases/%22%CE%96%CF%89%CE%AE%20%CF%87%CF%89%CF%81%CE%AF%CF%82%20%CE%B5%CE%BE%CE%A%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%22-%CE%91%CF%86%CE%AF%CF%83%CE%B1>

B. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα στο <https://padlet.com/athenslimbo/venocwm20jy9eay0>.

Ποιο πιστεύεις ότι είναι το θέμα της ταινίας?	
Είναι θελκτικός ο τίτλος της ταινίας? Θα την παρακολουθούσες?	
Πως σχετίζεται η φωτογραφία της αφίσας με το θέμα?	
Ποιο είναι το κοινό της ταινίας?	
Τι σημαίνει «επιμορφωτικό ντοκιμαντέρ»?	
Τι συναισθήματα σου προκαλεί η αφίσα?	

7. Διαδικασία παραγωγής και υλοποίησης

Η επιλογή του θέματος του ντοκιμαντέρ έγινε έπειτα από συζήτηση με τα μέλη της ομάδας και επιλέχθηκε το συγκεκριμένο καθώς θεωρούμε ότι αφενός απέχει από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών αφετέρου αποτελεί ένα ιδιαίτερα δημοφιλές θέμα μεταξύ των εφήβων. Η αρχική ιδέα ήταν να εστιάσουμε σε προσωπικές ιστορίες χρηστών ή πρώην εξαρτημένων, όμως η θεραπευτική διαδικασία που ακολουθείται και το σχετικό πρωτόκολλο των κέντρων απαγορεύει τις συνεντεύξεις των ληπτών της θεραπείας καθώς εμποδίζουν τη διαδικασία της επούλωσης. Επομένως προχωρήσαμε εστιάζοντας στο θέμα της πρόληψης, το ρόλο του σχολείου και την απεξάρτηση ως διαδικασία. Θεωρήσαμε πως μία ιστορική αναδρομή στο φαινόμενο θα αναδείκνυε τη σημαντικότητα του ως θέμα που απασχολεί διαχρονικά την ελληνική κοινωνία. Έπειτα από μελέτη σχετικού υλικού και επικοινωνία με ειδικούς στον τομέα της απεξάρτησης καταλήξαμε στη συγγραφή του κειμένου που θα αποτελούσε το πρώτο μέρος του σεναρίου. Η αφήγηση εμπλουτίστηκε με εικόνες και σκηνές από ταινίες καθώς θεωρήσαμε ότι θα ήταν περισσότερο ελκυστική για τους μαθητές.

Στο δεύτερο μέρος της ταινίας επιλέχθηκε η λογική των συνεντεύξεων, μία διαδικασία που αποδείχθηκε εξαιρετικά προβληματική εξαιτίας του καθολικού lock down που είχε επιβληθεί στη χώρα λόγω της πανδημίας του Covid-19. Η μόνη συμβατή λύση που βρέθηκε ήταν να διεξαχθούν οι συνεντεύξεις online με τη βοήθεια καταγραφής του βίντεο με εφαρμογή που εξυπηρετούσε τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις, γεγονός που στερεί από το ντοκιμαντέρ εικόνα, ήχο, φωτισμό και εναλλαγή εικόνων. Οι συνεντεύξεις έγιναν με τη μορφή ημι-δομημένης συνέντευξης και επιλέχθηκαν τα πιο ενδιαφέροντα κομμάτια για συρραφή.

Το μοντάζ πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα Movie Maker αφού είναι το πιο εύκολο στη χρήση μιας και κανένα μέλος της ομάδας δεν γνωρίζει από μοντάζ. Το συγκεκριμένο λογισμικό ήταν εύχρηστο, εύκολο στη χρήση για αρχαρίους χωρίς όπως να υπάρχει επαγγελματικό αποτέλεσμα ως προς το τελικό προϊόν. Επομένως, το βασικό μας πρόβλημα στη διαδικασία του μοντάζ ήταν η ασυμβατότητα με το υλικό μας εξαιτίας της παλαιότητας του λογισμικού, με αποτέλεσμα να χρειάζεται να κάνουμε μετατροπή (convert). Επίσης, δεν υπήρχε συμβατότητα με το web apps by 123 apps, με αποτέλεσμα να επεξεργαζόμαστε μερικά κομμάτια εκεί και έπειτα να τα ενσωματώνουμε στην ταινία μέσω του movie maker.

Η μουσική επένδυση του ντοκιμαντέρ ήταν μια επιλογή μετά από αρκετή σκέψη. Στη προσπάθεια μας να ερεθίσουμε νοητικά τη περιέργεια των μαθητών η μουσική αφορούσε δύο στόχους. Πρώτος στόχος ήταν να επιτρέψει την ροή του βίντεο να μην είναι κουραστική και να προκαλέσει το συναίσθημα με την εναλλαγή ήχου και ύφους της μουσικής, ενώ ο δεύτερος είχε καθαρά εκπαιδευτικό χαρακτήρα εκτός αντικειμένου. Δηλαδή, οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με είδος μουσικής που ενδεχομένως δεν είχαν ακούσει ποτέ αλλά αποτελεί μουσική ιστορία αυτού του τόπου όπως το *Μάνα μου Ελλάς* και το *Μη μου μιλάς*. Η Ελληνική μουσική όμως δεν έχει όρια. Έτσι στην εισαγωγή του βίντεο επενδύσαμε το μουσικό πλαίσιο με το *Σε αυτή τη γη* από μια σύγχρονη μπάντα τους *Usurum* που δημιουργούν από τη ποίηση μια νέα παραδοσιακή μουσική όσο κι αν μοιάζει αντιφατικό. Στην αφήγηση και στις συνεντεύξεις χρησιμοποιήσαμε αγγλικά Instrumental - ορχηστρικά μουσικά κομμάτια για να μην αποσπά το θεατή από το

ντοκιμαντέρ αλλά να διευκολύνει τη ροή και να μην καθίσταται το ντοκιμαντέρ κουραστικό. Η επεξεργασία του ήχου πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα Audacity και για την αφήγηση χρειάστηκε να αγοραστεί επαγγελματικό μικρόφωνο και στη συνέχεια να επεξεργαστεί με το ίδιο πρόγραμμα.

Σε σχέση με τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων, το βασικό μας πρόβλημα ήταν η μη πραγματοποίηση τους ζωντανά. Αυτές έγιναν μέσω διαδικτυακών εφαρμογών ή στην περίπτωση της Ελπίδας Ζωής, όπου λόγω φόρτου εργασίας εκ μέρους των συμμετεχόντων δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί μέσω κάποιας πλατφόρμας, η καταγραφή έγινε με τη μορφή selfie-video εκ μέρους τους σε δεύτερο χρόνο και εν συνεχεία η αποστολή τους μέσω του wetransfer. Αυτό είχε ως συνέπεια να λάβουμε υλικό το οποίο είχε λάθος οπτική γωνία κάμερας και αλλοιωμένο ήχο. Η συνέντευξη δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί δεύτερη φορά με αποτέλεσμα το μοντάζ και η επεξεργασία του βίντεο να είναι χρονοβόρα. Στις υπόλοιπες συνεντεύξεις σε κάποιες υπήρχε κακός ήχος ή άσχημη εικόνα ή ακόμη και διακοπές, προβλήματα που προέκυψαν εξαιτίας της σύνδεσης στο διαδίκτυο, επομένως τα βίντεο απαιτούσαν επεξεργασία εξαιτίας της καταγραφής που πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα Apowersoft Online Screen Recorder, που είναι ένα πρόγραμμα καταγραφής της επιφάνειας εργασίας του υπολογιστή που το χρησιμοποιεί. Τα βίντεο επομένως κατέγραφαν την οθόνη, και τα επιπλέον στοιχεία που φαινόταν πλην του κεντρικού πλάνου που ήταν ο στόχος αφαιρέθηκαν με το crops web apps by 123 apps. Οι συγκεκριμένες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εν μέσω lock down, επομένως ήταν αδύνατη η δια ζώσης συνάντηση.

Παρά τις δυσκολίες η διαδικασία ήταν πλήρως δημιουργική και θεωρούμε πως το αποτέλεσμα μας δικαίωσε. Αφενός οι λήψεις έγιναν με τον τρόπο που αναφέρθηκε, καταφέραμε όμως να παρουσιάσουμε όλες τις πτυχές του θέματος με σαφήνεια. Η διαδικασία μας απέδειξε πως με τη χρήση της τεχνολογίας και ελάχιστα τεχνικά μέσα είναι εφικτή η παράγωγή μιας εκπαιδευτικής ταινίας όπως το ντοκιμαντέρ «Ζωή χωρίς εξάρτηση».

Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι με το πέρας της συγκεκριμένης δράσης καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι καταφέραμε ικανοποιητικά να θίξουμε το φαινόμενο των ναρκωτικών και πώς μπορεί η πρόληψη ή η δεύτερη ευκαιρία να αλλάξουν τη ζωή ενός ανθρώπου. Η εικόνα σε συνδυασμό με τη μουσική, που με μεγάλη προσοχή επιλέξαμε, είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν συναισθήματα στον θεατή αλλά όχι σε τέτοιο βαθμό που να προκαλείται συναισθηματική δυσφορία, το θέμα από μόνο του είναι αρκετά περίπλοκο. Η άρτια συνεργασία με όσους έδωσαν τις συνεντεύξεις έφερε ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα.

Εάν θα τροποποιούσαμε κάτι ίσως θα ήταν η παραγωγή των βίντεο. Λόγω της Πανδημίας του Covid -19 οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εξ αποστάσεως με αποτέλεσμα κάποιες φορές να αλλοιώνεται η εικόνα ή ο ήχος. Εάν θα είχαμε τη δυνατότητα με κάμερα και μικρόφωνο να πραγματοποιήσουμε τις συνεντεύξεις το αποτέλεσμα θα ήταν πολύ διαφορετικό, επίσης θα προσθέταμε μια ακόμα συνέντευξη από εξαρτώμενο στα ναρκωτικά έφηβο. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε ο μαθητής

θεατής να ταυτιστεί μαζί του και να βιώσει σε θεωρητικό πλαίσιο το πρόβλημα. Με τη προσθήκη μιας συνέντευξης τέτοιου είδους θα δινόταν και το έναυσμα να δημιουργήσουμε μια ακόμα δραστηριότητα βιωματική όπου ο μαθητής θα προσπαθούσε να περιγράψει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του εξαρτώμενου έφηβου.

Μια ταινία εκπαιδευτική όμως δεν χρειάζεται πάρα πολλά, χρειάζεται ενδιαφέρον, αγάπη και μεράκι από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος καλείται να κάνει ότι και στην τάξη. Δηλαδή να κεντρίσει το ενδιαφέρον του μαθητή και να τον βοηθήσει μέσα από τη συζήτηση να αναπτύξει κριτική σκέψη, δεξιότητες και να αποκτήσει γνώση. Σύμφωνα λοιπόν με μια Κινέζικη παροιμία η πεμπτούσια της δράσης αυτής είναι «Πες μου και θα ξεχάσω. Δείξε μου και ίσως να θυμάμαι. Κάνε με να το βιώσω και θα το καταλάβω».

Βιβλιογραφία

- Μάτσα, Κ. (2013). *Ψάξαμε ανθρώπους και βρήκαμε σκιές. Το αίνιγμα της τοξικομανίας*. Αθήνα: Άγρα.
- Παπαρηγόπουλος, Θ. (2018). *Οι εξαρτήσεις. Αίτια, μηχανισμοί, εκδηλώσεις, αντιμετώπιση*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Τζεμπελίκος, Ε. (2002). *Βιολογικές πλευρές του κοινωνικού αποκλεισμού στους χρήστες ουσιών. Στο Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.), Κοινωνικός αποκλεισμός* (σσ. 219-224). Αθήνα: Αρμός.
- Υφαντής, Δ. (2017). *Τοξικομανία δι' ηρωίνης. Η χρήση ουσιών στην Ελλάδα του μεσοπολέμου*, ΑΓΡΑ.
- Bernard, S. C. (2007). *Documentary Storytelling: Making Stronger and More Dramatic Nonfiction Films*. Amsterdam: Focal.
- Koumi, J. (2006). *Designing video and multimedia for open and flexible learning*. London: Routledge.
- Manchel, F. (1990). *Film Study, an analytical bibliography*, U.S.A. Associated University Press.

Ιστοσελίδες

- Τζαβάρας, Α. (χ.χ.). ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ \ Εθισμός και εξαρτήσεις \ 24Απρ2017 – Εθισμός και εξαρτήσεις: Πρόληψη και αντιμετώπιση. Στο *Εθισμός και εξαρτήσεις στην εφηβική ηλικία. EPT WEB RADIO*. <https://webradio.ert.gr/eraspor/24apr2017-ethismos-ke-exartisis-prolipsi-ke-antimetopisi/>
- Εξαρτήσεις-Τι είναι εξάρτηση. (χ.χ.). *Κέντρο Πρόληψης Δυτικής Θεσσαλονίκης «Δίκτυο Άλφα»*. http://www.diktioalpha.gr/articles_det.asp?artid=52
- COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE FOR LANGUAGES: *LEARNING, TEACHING, ASSESSMENT COMPANION VOLUME WITH NEW DESCRIPTORS* (Language Policy Programme Education Policy Division Education Department Council of Europe). (χ.χ.). <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>

Συνεντεύξεις

Ιωάννα Καββεζού, Κοινωνική Λειτουργός, Ελπίδα Ζωής

Αγγελική Μπαβέλλα, Ψυχολόγος, Ελπίδα Ζωής

Κωνσταντίνα Ρίγλη, Κοινωνική Λειτουργός, ΚΕΘΕΑ Αριάδνη

Γιάννα Ρακλά, Επιστημονικά Υπεύθυνη σχολείου 18ανω, 18 ΑΝΩ

Ηλίας Κωστόπουλος, Εκπαιδευτικά Υπεύθυνος σχολείου 18ανω, 18 ΑΝΩ

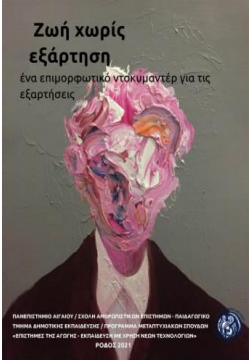
Επίσημες ιστοσελίδες των φορέων που συνεργαστήκαμε:

ΚΕΘΕΑ <https://www.kethea.gr/>

18 ΑΝΩ <http://www.18ano.gov.gr/>

ΕΛΠΙΔΑ ΖΩΗΣ <https://syd-elpidazois.gr/>

Πίνακας της ταινίας

Τίτλος Ταινίας	Ζωή χωρίς εξάρτηση
URL Ταινίας	https://youtu.be/x1VuKXnSocU
Trailer Ταινίας	https://youtu.be/-UvjeNsQHSc
Αφίσα Ταινίας	
Είδος Ταινίας	Επιμορφωτικό ντοκιμαντέρ
Χώρα	Ελλάδα
Έτος	2021
Διάρκεια σε λεπτά	11:18
Πρωταγωνιστές	Ειδικοί στο θέμα των εξαρτήσεων από διάφορες δομές πρόληψης και απεξάρτησης
Γλώσσα	Ελληνικά
Ηλικιακή ομάδα	15 ετών και άνω
Τόπος	Αθήνα, Άργος, Κάλυμος
Τίτλος ΠΜΣ	Επιστήμες της αγωγής-Εκπαίδευση με χρήση νέων τεχνολογιών
Τίτλος μαθήματος	Εργαστήριο δημιουργίας εκπαιδευτικής ταινίας για τη σχολική διαζώσης και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση 2020-21
Όνομα διδάσκοντος	Αλιβίζος Σοφός
Εκπαιδευτικό θέμα	Κοινωνικό θέμα, Θέμα Υγείας, Διαθεματική εργασία-project, Γνωστικά αντικείμενα: Αγγλική Γλώσσα, Αγωγή Υγείας
Σύνδεσμοι σε άλλες πηγές	http://www.18ano.gov.gr/ https://www.kethea.gr/ https://syd-elpidazois.gr/

